



مرکز تحقیقات و بررسی‌های اقتصادی

# اقتصاد به زبان ساده

(شماره ۱۹)

اصلاحات مقرراتی

تهیه شده در:

معاونت اقتصادی

مرکز تحقیقات و بررسی‌های اقتصادی

۱ مرداد ماه ۱۳۹۶



## پیشگفتار

به منظور آشنایی هرچه بیشتر علاقمندان با مفاهیم اقتصادی و به‌کارگیری صحیح این موارد در تحلیل‌های اقتصادی، ایده تهیه و ارائه بروشورهایی با عنوان "اقتصاد به زبان ساده" در معاونت اقتصادی اتاق ایران طرح گردید و توسط مرکز تحقیقات و بررسی‌های اقتصادی به اجرا درآمد. نسخه پیش‌رو، نوزدهمین خروجی این ایده می‌باشد. به منظور بهبود نسخه‌های بعدی، در انتها یک فرم ارزیابی تهیه و تنظیم گردیده است که خواهشمندیم فرم مذکور را تکمیل و از طریق دبیر کمیسیون خود یا آدرس ایمیل [research-center@iccim.ir](mailto:research-center@iccim.ir) مرکز تحقیقات را از نظرات ارزشمند خود آگاه سازید.

## نقش مقررات در محیط کسب‌وکار

امروزه یکی از مهمترین دغدغه‌های جوامع در جهت دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی پایدار، تلاش برای بهبود محیط کسب‌وکار است. چراکه در یک بیان ساده و صریح، می‌توان اذعان داشت که بخش قابل توجهی از مقتضیات رشد اقتصادی هر کشور در گرو مناسب بودن محیط کسب‌وکار آن است. اهمیت این مسئله بدین جهت است که محیط کسب‌وکار نامناسب، می‌تواند بر عملکرد مدیران بنگاه‌های تولیدی، نیروی کار، سرمایه‌گذاران اقتصادی، روند تولید و فرآیندهای اقتصادی نظیر فروش، رقابت در عرصه‌های داخلی و جهانی و توسعه صنعتی و اقتصادی کشورها تأثیرات نامطلوبی بر جای بگذارد. یکی از مهمترین عوامل تعیین کننده محیط کسب‌وکار، مقررات حاکم بر فعالیت بنگاه‌های اقتصادی از بدو شکل‌گیری تا انحلال است؛ چراکه این عامل بسته به شیوه تنظیم و اجراء، هم می‌تواند اثر تسهیل کننده داشته باشد و هم دارای اثر بازدارنده باشد.

برای ترویج رقابت و ثبات اقتصادی و همچنین حصول اطمینان از شفافیت در مبادلات، وجود چارچوبی از قوانین و مقررات ضروری است. اگر مقررات به خوبی هدفگذاری شده و به شیوه مناسبی نیز طراحی شده باشند، می‌توانند از پس کاستی‌های بازار برآیند، مشوق توسعه فعالیت‌های اقتصادی در زمینه‌های مختلف باشند و از اهداف ملی پشتیبانی نمایند. درواقع مقررات باید به گونه‌ای طراحی و پیاده شوند که دامنه فعالیت صاحبان کسب‌وکار را محدود نکنند، اشتغال‌زایی نمایند و موجبات رشد و توسعه اقتصادی را فراهم آورند.

این در حالیست که هم اکنون یکی از چالش‌های موجود در محیط کسب‌وکار برخی کشورها از جمله ایران، وجود مقرراتی است که به شیوه‌های مختلف، مزاحم فعالیت‌های اقتصادی هستند و یا موانعی فراروی آنها ایجاد می‌کنند. یکی از برجسته‌ترین و ملموس‌ترین مقررات دست‌وپا گیر برای فعالان اقتصادی، تعدد مجوزهای لازم برای شروع کسب‌وکار و پیچیدگی و زمان‌بر بودن فرآیندهای اخذ مجوز است. با توجه به اینکه تعدد، پراکندگی و مبهم بودن مقررات مربوط به اخذ مجوزهای کسب‌وکار، از طریق سردرگم نمودن فعالان اقتصادی و گسترش فساد در دستگاه‌های عریض و طویل اداری، انگیزه فعالیت در بخش رسمی را از بین می‌برد، لذا در حال حاضر هدف بسیاری از کشورها، حرکت به سوی تسهیل هرچه بیشتر فعالیت‌های اقتصادی از طریق بهبود کمیت و کیفیت مقررات ناظر بر محیط کسب‌وکار می‌باشد.

## مفهوم مقررات دست‌وپا گیر

برای درک بهتر مفهوم مقررات دست‌وپا گیر، ابتدا لازم است که با تعریف مقررات‌گذاری و انواع آن آشنا شویم.

مقررات‌گذاری به مجموعه متنوعی از ابزارها اشاره دارد که دولت به وسیله آنها، الزاماتی را بر کسب‌وکارها و به طور کلی شهروندان وضع می‌نماید. به طور کلی مقررات‌گذاری به سه دسته عمده تقسیم می‌شود:

۱. مقررات‌گذاری اقتصادی که به نحو مستقیم در تصمیم‌گیری‌های بازار مانند قیمت‌گذاری، رقابت، ورود به بازار و خروج از آن، مداخله می‌کند.
۲. مقررات‌گذاری اجتماعی که از منافع عمومی مانند سلامتی، ایمنی، محیط زیست و انسجام اجتماعی حمایت می‌کند.
۳. مقررات‌گذاری اداری، شامل امور دفتری و تشریفات اداری که دولت‌ها از طریق آنها به گردآوری اطلاعات و مداخله در تصمیمات اقتصادی افراد می‌پردازند.

با توجه به تقسیم‌بندی فوق، ماهیت مقررات براساس حوزه مقررات‌گذاری متفاوت می‌باشد. حاصل مقررات اداری، مقرراتی است که در بسیاری از حوزه‌ها، رفتار واحدهای کسب‌وکار را مدیریت می‌کند و فعالیت‌های آنها را به لحاظ اداری سامان می‌دهد. به عبارتی این نوع از مقررات، اصولاً محیطی را فراهم می‌کند که انجام فعالیت‌های اقتصادی تسهیل شوند و با تعیین



چارچوب‌هایی که در آن مبادلات تجاری در محیط رقابتی و کم‌هزینه انجام می‌شوند، منافی برای فعالیت‌های کارآفرینان به وجود می‌آورند. منظور از مقررات دست‌وپا گیر، تشریفات زائد اداری، کاغذبازی و مقرراتی است که اجرای آنها مستلزم هزینه‌های غیرقابل پیش‌بینی و غیرمعمول برای کسب‌وکارها می‌باشد. با وجود اینکه مفهوم مقررات دست‌وپا گیر اغلب به نوع اداری مقررات اطلاق می‌شود اما نکته قابل توجه این است که علاوه بر مقررات اداری، مقررات اقتصادی و اجتماعی نظیر قوانین مالیاتی و تامین اجتماعی نیز از مهمترین عوامل اثرگذار بر محیط کسب‌وکار و فعالیت بنگاه‌های اقتصادی به شمار می‌آیند و این مقررات نیز بایستی به گونه‌ای تدوین شوند که تبعیت از آنها دشوار نباشد. یکی از مفاهیم مرتبط با مقررات دست‌وپا گیر، مفهوم بار مقررات است که در ادامه به توضیح این مفهوم پرداخته می‌شود.

## مفهوم بار مقررات

همانگونه که قبلاً عنوان شد کیفیت مداخله دولت در محیط کسب‌وکار در قالب مقررات‌گذاری باید به نحوی باشد که کمترین اثر سوء را بر عملکرد بنگاه‌ها به همراه داشته باشد. امروزه مشکل جدی پیش‌روی بسیاری از کشورها حتی کشورهای توسعه یافته این است که مقررات به جای آنکه در خدمت کسب‌وکارها و فعالان اقتصادی باشد، تبدیل به مانعی اساسی برای فعالیت‌های آنان شده است. برای مثال، سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه<sup>۱</sup> در یکی از گزارش‌های خود<sup>۲</sup> تصریح نموده که مقررات‌گذاری اداری مانع بروز نوآوری‌ها و یا باعث ایجاد موانع غیرضروری در مسیر تجارت، سرمایه‌گذاری و کارایی اقتصادی شده و حتی مشروعیت مقررات را نیز مورد تهدید قرار داده است. در واقع هرچه مقررات‌گذاری‌ها پیچیده‌تر و متعدد باشند، در این صورت بسیاری از هزینه‌های ناشی از مقررات به شهروندان و کسب‌وکارها منتقل می‌شود که در بسیاری از متون و گزارش‌ها، از هزینه‌های مذکور تحت عنوان بار مقررات یاد می‌شود.

براساس تعریف بانک جهانی، اصطلاح «بار مقررات» به هزینه‌های اداری وارده بر شرکت‌ها در مواجهه با مقررات دولتی کسب‌وکار اطلاق می‌شود. همچنین براساس تعریفی از سازمان

<sup>1</sup> Organization for Economic Co-operation and Development (OECD)

<sup>2</sup> OECD, (2003). From Red Tape to Smart Tape: Administrative Simplification in OECD Countries.

همکاری‌های اقتصادی و توسعه<sup>۱</sup>، بار مقررات، دربرگیرنده دو دسته هزینه‌های مالی و سایر هزینه‌ها است. هزینه‌های مالی به وجوهی گفته می‌شود که رعایت یک مقرره خاص، مستلزم واریز آن به حساب دولت یا دستگاه مربوطه است. دسته دوم نیز شامل هزینه‌های تهیه، مطالعه، فهم و هزینه‌های مترتب بر مرتفع نمودن الزامات مقررات (از منظر تهیه اطلاعات مورد نیاز و گزارش‌دهی) است.

نکته قابل توجه این است که میان بار مقررات و دست‌وپا گیر بودن مقررات رابطه مستقیمی وجود دارد. بدین معنا که اگر بار مقررات به معنای هزینه‌های متعدد اجرای آنها، بیش از حد و خارج از توان کسب‌وکارها باشد، در این صورت مقررات، مزاحم و دست‌وپا گیر تلقی می‌شوند. نظر به اینکه تعدد و پیچیدگی مقررات در اقتصاد و بار مقررات حاصل از آنها، از موانع مهم پیش‌روی کسب‌وکارها به حساب می‌آید، در بخش بعدی به تشریح چگونگی این موضوع پرداخته شده است.

### مشکلات ناشی از تعدد و پیچیدگی مقررات در اقتصاد

سازمان‌های توسعه‌ای بین‌المللی نظیر بانک جهانی معتقد هستند که مقررات‌گذاری خوب باید در راستای حمایت از رشد اقتصادی پایدار و عادلانه، کاهش فقر و حکمرانی بهتر باشد. از همین‌رو ضروری است که در هر کشور، مقررات از دو بُعد کمیت و کیفیت از شرایط مطلوبی برخوردار باشد.

مقوله کمیت مقررات، ناظر بر تعداد قوانین، آئین‌نامه‌ها و بخش‌نامه‌های لازم‌الاجرا است. در حال حاضر یکی از موضوعات مورد توجه در ارزیابی محیط کسب‌وکار، تعداد مقررات حاکم در هر حوزه است. چراکه تعدد و حجم بیش از اندازه مقررات، منجر به بروز پدیده تورم مقرراتی می‌شود که این پدیده یکی از مهمترین عوامل مُحل عملکرد بنگاه‌های اقتصادی محسوب می‌شود. درواقع تورم مقرراتی پدیده‌ای است که ثبات قوانین و مقررات را خدشه‌دار می‌کند و با کاهش ارزش قوانین و مقررات، موجبات قانون‌شکنی و قانون‌گریزی را فراهم می‌آورد.

<sup>1</sup> Jacobzone and Miguet, (2007). Indicators of Regulatory Management Systems.

بُعد دیگر اهمیت مقررات در محیط کسب‌وکار، کیفیت آن می‌باشد. منظور از کیفیت، برخورداری مقررات از ویژگی‌هایی است که تضمین‌کننده قابلیت اجرا و اثربخشی آن در حوزه‌های مختلف از جمله کسب‌وکار باشد. در واقع نظام مقرراتی برای اینکه کارا باشد و کارکرد توسعه‌ای به همراه داشته باشد، نه تنها باید دارای حجم مناسبی از قوانین و مقررات باشد، بلکه باید از ویژگی‌هایی نظیر شفافیت، وضوح، دارای قابلیت اجرا، فهم‌پذیر بودن، ثبات و عام (قابل اجرا برای تمام اشخاص و گروه‌ها) بودن نیز برخوردار باشد. اهمیت این موضوع بدین جهت است که نظام مقرراتی ناکارآمد - که هم دارای حجم انبوهی از قوانین و مقررات است و از نظر کیفی نیز مقررات آن دارای ابهام و پیچیدگی می‌باشند - به طرق مختلف آسیب‌های جدی به رشد و توسعه اقتصادی کشورها وارد می‌کند که اهم آنها به شرح ذیل است:

**۱. بزرگ شدن بخش غیررسمی اقتصاد:** یکی از دغدغه‌های اقتصاددانان، رسمی شدن هرچه بیشتر فعالیت‌های اقتصادی می‌باشد؛ چراکه اقتصاد غیررسمی به عنوان یکی از مهمترین عوامل ناکارآمدی، عدم شفافیت و فساد اقتصادی شناخته شده است. چنانچه فعالان اقتصادی، فرآیند اخذ مجوزها را فرآیندی پیچیده، مبهم و پرهزینه دریابند، در این صورت تمایل آنها به فعالیت در بخش رسمی اقتصاد، به دلیل دشوار بودن تبعیت از مقررات کاهش می‌یابد. لذا نتیجه پیچیدگی و تورم مقرراتی در قالب رویگردانی فعالان اقتصادی از فعالیت رسمی و سوق یافتن فعالیت‌های آنان به سمت بخش غیررسمی، نمود می‌یابد.

**۲. افزایش فساد:** هرچه قوانین و مقررات یک کشور، مبهم‌تر بوده و امکان ایجاد تعابیر و تفاسیر متفاوت را فراهم آورند، در این صورت فرآیند صدور مجوزهای کسب‌وکار در کشورها بیشتر تحت تاثیر نحوه عملکرد مسئولین دولتی و اصناف صادرکننده مجوز قرار می‌گیرد که این امر منجر به بروز فساد اداری و مالی می‌شود. همچنین افزایش بار مقررات سبب می‌شود تمایل افراد برای انتخاب گزینه پرداخت و دریافت رشوه افزایش یابد که نتیجه این مسئله نیز افزایش فساد در جامعه می‌باشد.

**۳. عدم اجرای بسیاری از مفاد قانونی:** وجود نظام مقرراتی مملو از قوانین و مقررات دست‌وپا گیر سبب می‌شود که شهروندان به ویژه فعالان اقتصادی، دور زدن چنین مقرراتی را بهترین و کم هزینه‌ترین روش برای مدیریت امور و فعالیت‌های خود بدانند. لذا در چنین نظام مقرراتی، قانون‌گریزی و قانون شکنی به شیوه‌های مختلف در جامعه افزایش می‌یابد.

۴. **از بین رفتن ارزش قانون و قانونمداری:** افزایش بیش از اندازه حجم مقررات می‌تواند منجر به از بین رفتن ارزش قانون و قانونمداری در جامعه شود. در واقع در چنین نظام مقرراتی، شهروندان و فعالان اقتصادی با حجم انبوهی از مقررات روبرو هستند که این تراکم قوانین و مقررات نه تنها به استحکام حاکمیت قانون کمک نمی‌کند بلکه موجب کاهش ارزش قوانین و مقررات شده و به قوانین اجازه نمی‌دهد که وظایف تنظیم‌گری خود را ایفا نمایند.

۵. **خدشه‌دار شدن امنیت (ثبات) حقوقی:** یکی از مهمترین کارکردهای هر نظام حقوقی، تامین امنیت و ثبات حقوقی است. منظور از امنیت حقوقی آن است که افراد جامعه از این اطمینان برخوردار باشند که اگر اعمال و گفتار خود را منطبق بر مجموعه قوانین و مقررات نظام حقوقی تنظیم نمایند، در این صورت نه تنها تعرضی به آنها صورت نخواهد گرفت، بلکه در صورت هر گونه تعرض، قانون از آنها حمایت خواهد کرد. تورم مقرراتی و پیچیدگی و ابهام در مقررات، از جمله عواملی هستند که منجر به فقدان ضمانت اجرایی مقررات و در نتیجه خدشه‌دار شدن ثبات نظام حقوقی می‌شوند.

۶. **کاهش انگیزه برای سرمایه‌گذاری:** یکی از مهمترین عوامل موثر بر جذب سرمایه‌گذاری به ویژه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، وضعیت مقررات و حاکمیت قانون در کشورها می‌باشد. مقررات ناکارآمد می‌توانند به صورت مانعی برای ورود سرمایه‌گذار به عرصه تولید باشند؛ مانعی که هم بر سر راه سرمایه‌گذار داخلی و هم پیش‌روی سرمایه‌گذار خارجی قرار دارد. از همین‌رو وجود قوانین باثبات و کارآمد و کاهش مقررات دست‌وپا گیر به منظور تسهیل ورود و خروج به کسب‌وکارها، سبب افزایش میزان سرمایه‌گذاری در اقتصاد می‌شود و اثرات قابل توجهی بر رشد اقتصادی کشورها بر جای می‌گذارد.

با توجه به توضیحات فوق‌الذکر و در راستای پیشگیری از آسیب‌های ناشی از مقررات متعدد و پیچیده، پدیده‌ای تحت عنوان اصلاحات مقرراتی مطرح شد که در ادامه، توضیح داده شده است.

## اصلاحات مقرراتی

اولین تجربه اصلاحات مقرراتی در دنیا در پی رکودهای اقتصادی و در قالب مقررات‌زدایی شکل گرفت. چراکه دولت‌ها به این نتیجه رسیده بودند که تورم مقررات، مانعی برای توسعه کارآفرینی و رشد اقتصادی است. از این‌رو کاهش حجم دولت و تقویت فعالیت بخش خصوصی از طریق مقررات‌زدایی در دستور کار کشورها قرار گرفت. در واقع نهادهای اقتصادی بین‌المللی نظیر بانک

جهانی و صندوق بین‌المللی پول توصیه می‌کردند که کشورها با اقدام در مسیر مقررات‌زدایی - که به معنای کاهش قابل توجه تعداد مقررات است - می‌توانند سطح بهره‌وری خود را افزایش دهند. از همین‌رو ابتدا تنها موضوع حذف و بازنگری در قوانین و مقررات و به عبارت دقیق‌تر، مقررات‌زدایی مورد توجه دولت‌ها قرار گرفت اما تلاش‌ها برای کاهش تورم مقرراتی، با موفقیت محدودی مواجه شد.

در پی شکل‌گیری روند فزاینده جهانی شدن و عدم کفایت سیاست‌های پولی و مالی برای از بین بردن مشکل نرخ‌های بالای بیکاری و بهره‌وری پایین، دولت‌ها ضمن حرکت به سوی اقتصاد بازار، با استفاده از یک سری سیاست‌های طرف عرضه در پی ارتقاء رقابت پذیری اقتصاد خود برآمدند. لذا اصلاحات مقرراتی به عنوان یکی از این سیاست‌های طرف عرضه در دستور کار قرار گرفت. علاوه بر این، مشاهده موارد شکست بازار، دولت‌ها را متقاعد نمود که حمایت از حقوق مالکیت بخش خصوصی و عملکرد بازار، نیاز به زیربنایی از قوانین مناسب دارد. بنابراین سیاست‌گذاران شروع به ترویج معیارهایی برای بهبود کیفیت قوانین و مقررات نمودند. به این ترتیب نهادهای بین‌المللی معتبر نظیر بانک جهانی، ضمن مقدم شمردن کاهش بار مقررات بر تنزل تعداد مقررات، اتخاذ سیاست رویکرد اصلاحات مقرراتی را به جای مقررات‌زدایی به کشورها توصیه نمودند.

از همین‌رو سیاست مقررات‌زدایی در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ جای خود را به اصلاحات مقرراتی داد و اخیراً نیز در چارچوب وسیع‌تری تحت عنوان حکمرانی خوب<sup>۱</sup> مطرح می‌شود که بیانگر نقش فعال و پویای دولت در ایجاد مقررات خوب یا کیفی است؛ چراکه ارتقاء کیفیت مقررات، منجر به بنا نهادن چارچوبی می‌شود که حرکت موفق از اقتصاد دولتی به مدل‌های رشد مبتنی بر بازار را پی‌ریزی نموده و مشوق سرمایه‌گذاری و بهبود دهنده توان رقابت‌پذیری اقتصادها در بازارهای جهانی است.

دستور کار سیاست اصلاحات مقرراتی در بردارنده کلیه ائین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و قوانین و مقررات مرتبط با محیط کسب‌وکار و فعالیت بنگاه‌های اقتصادی است و به هر دو بُعد کمیت و کیفیت مقررات توجه دارد. در همین راستا توصیه بانک جهانی به کشورها اتخاذ ترکیبی از تدابیر سلبی و ایجابی است؛ به گونه‌ای که در بعضی از حوزه‌ها مانند حمایت از حقوق مالکیت و مهیا نمودن فضای رقابتی، بایستی مقررات‌گذاری اصولی صورت گیرد و در سایر زمینه‌ها نیز رویکرد

<sup>1</sup> Good Governance



دولت‌ها، عدم مداخله از طریق مقررات‌گذاری حداقلی و اجرای مقررات‌زدایی باشد. در حوزه مقررات‌گذاری، تاکید این سازمان بر مقررات‌گذاری موثر است که ویژگی‌های آن را ساده‌سازی و اصلاح مقررات در بازارهای رقابتی، تمرکز بر ارتقاء و بهبود حقوق مالکیت، گسترش به‌کارگیری فناوری‌های نوین، کاهش درگیری دادگاه در مسائل مربوط به کسب‌وکار و پیوسته نمودن فرآیند اصلاحات مقرراتی می‌داند. سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه نیز بر لزوم وضع مقررات خوب، تاکید دارد که به معنای وضع مقرراتی شفاف، هدفمند، پاسخگو و سازگار با سایر سیاست‌ها و قوانین است و در عین حال، منافع این مقررات در تناسب با هزینه‌هایی که تحمیل می‌کند، قرار دارد.

## ارکان اصلاحات مقرراتی

اجرای موفق اصلاحات مقرراتی، علاوه بر نیاز به حمایت و پشتیبانی در بالاترین سطح حکومت، مستلزم وجود مجموعه‌ای مناسب از سیاست‌ها، نهادها و ابزارها است که متضمن اجرای مقررات باشد. در واقع برای انجام اصلاحات مقرراتی، حضور سه رکن در هر کشور ضروری است. رکن اول، استراتژی‌های ملی اقتصادی است که مقررات باید بر پایه آنها و در راستای حصول اهدافشان تنظیم شوند. علاوه بر این، وجود مجموعه‌ای از نهادها تحت عنوان "نهادهای نظارت بر اصلاحات" برای تضمین کیفیت مقررات، ضروری است. چراکه این نهادها وظیفه نظارت، هماهنگی، به چالش کشیدن مقررات و ارائه مشاوره به واحدهای مقررات‌گذار در فرآیند اصلاحات را برعهده دارند. رکن سوم، ابزارهای مقرراتی هستند که وزارتخانه‌ها و واحدهای مقررات‌گذاری کشورها با استفاده از این ابزارها، به ارتقاء کیفیت مقررات موجود و پیشنهادی پرداخته و آنها را به اجرا می‌گذارند. مهمترین این ابزارها عبارتند از:

الف. استفاده از تحلیل‌های ناظر بر ارزیابی اثر مقررات<sup>۱</sup> (RIA). این ابزار که برای بررسی کیفیت مقررات به کار گرفته می‌شود از دو منظر، کاربرد دارد: نخست اینکه با استفاده از آن می‌توان آثار مثبت و منفی مقررات جدید پیشنهادی را پیش‌بینی نمود و با سنجش منافع و هزینه‌های یک مقرره جدید، نسبت به تصویب و رد آن، تصمیم‌گیری نمود. همچنین با استفاده از این ابزار، می‌توان به بررسی میزان اثربخشی مقررات موجود، پرداخت.

<sup>1</sup> Regulatory Impact Assessment

ب. مدل هزینه استاندارد<sup>۱</sup> (SCM). از این مدل به عنوان ابزاری برای ساده‌سازی رویه‌های اداری و اندازه‌گیری بار مقررات، استفاده می‌شود. مدل مذکور از این منظر که به هدف‌گذاری مشخص برای کاهش بار مقررات می‌انجامد، ابزاری کلیدی در زمینه ساده‌سازی مقررات محسوب می‌شود.

## تجربه برخی کشورها در زمینه اصلاحات مقرراتی

### تجربه بریتانیا:

بریتانیا از بیشترین تجربه اصلاحات مقرراتی در میان کشورهای عضو OECD برخوردار است. اصلاحات مقرراتی در این کشور از سال ۱۹۷۹ و با هدف کمک به بخش عرضه اقتصاد آن شروع شد. در حال حاضر، متولی انجام اصلاحات مقرراتی در این کشور، نهادی تحت عنوان "واحد اجرایی مقررات بهتر"<sup>۲</sup> می‌باشد. این نهاد برای کاهش بار مقررات از ۷ راهکار اصلی استفاده می‌کند که در جدول (۱) قابل مشاهده است.

### جدول (۱): راهکارهای واحد اجرایی مقررات بهتر بریتانیا برای کاهش بار مقررات

۱. بازبینی دوره‌ای مقررات و تصمیم‌گیری در مورد آنها با استفاده از نظرات بخش خصوصی	۲. تعیین دو تاریخ مشخص (۶ آوریل و ۱ اکتبر) برای اطلاع‌رسانی در مورد مقررات حذفی یا جدید
۳. قرار دادن محدودیت زمانی برای اعتبار مقررات (حذف اتوماتیک بعد از ۷ سال مگر در صورت ابقاء)	۴. اعطای معافیت سه ساله به بنگاه‌های کوچک برای تبعیت از مقررات جدید
۵. کار مشترک با اتحادیه اروپا برای کاهش بار مقررات اتحادیه بر واحدهای اقتصادی بریتانیا	۶. اجرای سیاست حذف دو مقرر در قبال تصویب یک مقرر جدید
۷. اتخاذ رویکرد مقررات‌گذاری به عنوان آخرین راه‌حل	

منبع: مقاله "اصلاحات مقرراتی: تجربیات کشورها و توصیه‌ها برای ایران"، ۱۳۹۳.

<sup>۱</sup> Standard Cost Model

<sup>۲</sup> این نهاد در وزارت کسب‌وکار، انرژی و استراتژی صنعتی، واقع شده است.

براساس گزارش وزارت کسب و کار، نوآوری و مهارت و دفتر هیئت دولت<sup>۱</sup>، انجام اصلاحات مقرراتی طی دوره ۲۰۱۵-۲۰۱۰، منجر به کاهش هزینه‌های مقرراتی برای واحدهای کسب و کار به میزان ۱۰ میلیارد پوند گردید که این مقدار، به‌طور متوسط، معادل با کاهش ۴۰۰ پوندی هزینه پیروی از مقررات برای هر بنگاه بریتانیایی در سال بوده است.

### تجربه کره جنوبی:

اولین تجربه اصلاحات مقرراتی کره در دهه ۱۹۸۰ در راستای کاهش نقش دولت در اقتصاد و اجرای برنامه خصوصی‌سازی صورت گرفت. دولت کره در سال ۱۹۹۸ قانون اصلی اصلاحات مقرراتی را تصویب و براساس آن کمیته اصلاحات مقرراتی را تاسیس کرد. این کمیته که زیر نظر رئیس جمهور کره فعالیت می‌کند، نهاد مرکزی نظارت بر اصلاحات مقرراتی این کشور محسوب می‌شود و کلیه مسائل مربوط به اصلاحات مقرراتی در این کشور را بر عهده دارد. در کمیته مذکور، دو نفر شامل نخست وزیر کره و یک نفر از بخش خصوصی، به صورت مشترک ریاست آن را برعهده دارند. همچنین این کمیته دارای ۲۳ عضو می‌باشد که عمده اعضای آن را نمایندگان از موسسات تحقیقاتی و دانشگاه‌های جامعه مدنی تشکیل می‌دهند. مهمترین اقدامات کمیته مذکور در راستای اجرای اصلاحات مقرراتی در جدول (۲) قابل مشاهده است.

### جدول (۲): اقدامات کمیته اصلاحات مقرراتی کره در زمینه اصلاحات مقرراتی

۲. الزام کلیه دستگاه‌های اجرایی به اطلاع‌رسانی مقررات در پایگاه اطلاع‌رسانی این کمیته	۱. ایجاد نقطه تماس در وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های متولی مقررات
۴. تعیین معیار درجه اهمیت مقررات و بازنگری مقررات دارای حداقل یکی از معیارهای مورد نظر (۱. دربرداشتن هزینه‌ای بیش از ۱۰ میلیون دلار بر جامعه ۲. اثرگذاری بر بیش از یک میلیون نفر ۳. مقرر مذکور، مخرب رقابت باشد)	۳. تصمیم‌گیری در خصوص حذف، ابقاء و اصلاح مقررات

منبع: مقاله "اصلاحات مقرراتی: تجربیات کشورها و توصیه‌ها برای ایران"، ۱۳۹۳.

<sup>1</sup> Department for Business, Innovation & Skills and Cabinet Office (2016)



همچنین دولت کره به منظور ارتقاء رقابت‌پذیری اقتصاد -از طریق چهار راهبرد به ویژه اصلاحات مقرراتی- در سال ۲۰۰۸ اقدام به تاسیس شورای ریاست جمهوری در رقابت‌پذیری ملی نمود. این شورا در زمینه اصلاحات مقرراتی اقدامات ذکر شده در جدول (۳) را در دستور کار خویش قرار داد.

### جدول (۳): اقدامات شورای ریاست جمهوری کره در رقابت‌پذیری ملی در زمینه اصلاحات مقرراتی

<p>۲. الزام کمیته اصلاحات مقرراتی به ارزیابی مقررات جدید</p>	<p>۱. قرار دادن محدودیت زمانی برای حذف اتوماتیک مقررات قدیمی (۶۰۰ مقرر و ۳۵۰۰ قانون اجرایی)</p>
<p>۴. تدوین استراتژی رقابت‌پذیری ملی کره با همکاری اتحادیه‌های تجاری، اتاق بازرگانی، وزارت مالی، دانشگاه‌ها و بخش خصوصی</p>	<p>۳. ایجاد کارگروه مشترک عمومی- دولتی برای نظارت و حل مشکلات کسب و کار</p>

منبع: مقاله "اصلاحات مقرراتی: تجربیات کشورها و توصیه‌ها برای ایران"، ۱۳۹۳.

به واسطه تلاش‌های کمیته اصلاحات مقرراتی و شورای رقابت‌پذیری کره، اصلاحات متعددی در حوزه قوانین و مقررات انجام شد که منافع زیادی برای دولت و فعالان اقتصادی این کشور به همراه داشت. در واقع اجرای اصلاحات مقرراتی طی بازه زمانی ۲۰۰۳-۱۹۹۹، سبب ایجاد حدود یک میلیون شغل، کاهش بار مقررات واحدهای کسب‌وکار به میزان ۱۵,۵ میلیارد دلار و افزایش ورود سرمایه‌های خارجی به میزان ۳۶,۵ میلیارد دلار شد.

### اهم شاخص‌ها و گزارش‌های ارزیابی محیط مقرراتی

یکی از حوزه‌هایی که تشریفات اداری غیرضرور -اغلب در قالب مقررات- در آن به عنوان مانع و مزاحم ظاهر می‌شود، حوزه کسب‌وکار است. از همین رو در گزارش‌های بین‌المللی ارزیابی محیط کسب‌وکار، کیفیت و کمیت مقررات یکی از محورهای اصلی مورد بحث است. برای ارزیابی محیط مقرراتی در کشورها، شاخص‌ها و گزارش‌های بین‌المللی و داخلی متعددی وجود دارد که اهم آنها به شرح ذیل است:

۱. شاخص سهولت انجام کسب و کار: بانک جهانی یکی از موسساتی است که با انتشار گزارش سالانه «انجام کسب و کار»<sup>۱</sup> و با معرفی شاخصی به نام «سهولت انجام کسب و کار»<sup>۲</sup>، به ارزیابی وضعیت و رتبه‌بندی کشورها از بُعد قوانین و مقررات ناظر بر محیط کسب و کار، می‌پردازد. این شاخص از ۱۰ رکن تشکیل شده که رتبه هر کشور براساس وضعیت ارکان تشکیل دهنده آن تعیین می‌گردد.

۲. شاخص‌های حکمرانی جهانی<sup>۳</sup>: این شاخص‌ها توسط بانک جهانی تهیه می‌شوند و وضعیت حکمرانی خوب را در کشورها مورد سنجش قرار می‌دهند. شاخص‌های حکمرانی جهانی شش بُعد: پاسخگویی و حق اظهارنظر<sup>۴</sup>، ثبات سیاسی و فقدان خشونت<sup>۵</sup>، اثرگذاری دولت<sup>۶</sup>، کیفیت مقررات<sup>۷</sup>، حاکمیت قانون<sup>۸</sup> و کنترل فساد<sup>۹</sup> را اندازه‌گیری می‌کنند که با استفاده از شاخص کیفیت مقررات، می‌توان به ارزیابی وضعیت محیط مقرراتی در کشورها پرداخت.

۳. گزارش رقابت‌پذیری جهانی<sup>۱۰</sup>: این گزارش که توسط مجمع جهانی اقتصاد منتشر می‌شود، از معتبرین گزارش‌هایی است که با استفاده از برخی از متغیرهای آن می‌توان به ارزیابی محیط مقرراتی در کشورهای مختلف پرداخت. این متغیرها عبارتند از: حقوق مالکیت<sup>۱۱</sup>، بار مقررات دولتی<sup>۱۲</sup>، کارآمدی چارچوب قانونی برای به چالش کشیدن مقررات<sup>۱۳</sup>، شفافیت در

<sup>1</sup> Doing Business

<sup>2</sup> Ease of Doing Business

<sup>3</sup> Worldwide Governance Indicators

<sup>4</sup> Voice and Accountability

<sup>5</sup> Political Stability and Absence of Violence

<sup>6</sup> Governance Effectiveness

<sup>7</sup> Regulatory Quality

<sup>8</sup> Rule of Law

<sup>9</sup> Control of Corruption

<sup>10</sup> The Global Competitiveness Report

<sup>11</sup> Property Rights

<sup>12</sup> Burden of Government Regulation

<sup>13</sup> Efficiency of Legal Framework in Challenging Regs



سیاستگذاری دولت<sup>۱</sup>، مراحل لازم برای شروع کسب و کار<sup>۲</sup>، زمان مورد نیاز برای شروع کسب و کار<sup>۳</sup>، رواج موانع غیرتعرفه‌ای<sup>۴</sup> و تاثیر قوانین ناظر بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر کسب و کارها<sup>۵</sup>، لازم به ذکر است که اطلاعات مربوط به کشور در این گزارش، توسط اتاق ایران در اختیار مجمع جهانی اقتصاد قرار داده می‌شود.

**۴. گزارش‌های فصلی "پایش محیط کسب و کار ایران":** علاوه بر شاخص‌ها و گزارش‌های بین‌المللی، بخش‌هایی از گزارش‌های فصلی "پایش محیط کسب و کار ایران" مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ایران نیز می‌توانند به عنوان معیاری برای سنجش وضعیت محیط مقرراتی در کشور مورد استفاده قرار گیرند. شایان ذکر است که در اجرای ماده (۴) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار، مرکز آمار و اطلاعات اقتصادی اتاق ایران، از فصل پاییز سال ۱۳۹۵، تهیه و انتشار گزارش‌های فصلی پایش محیط کسب و کار را در دستور کار خود قرار داده است.

### نگاهی به وضعیت محیط مقرراتی در ایران

بررسی‌های متعدد بیانگر این مسئله هستند که در فضای کنونی اقتصاد ایران، موانع زیادی بر سر راه فعالان اقتصادی و سرمایه‌گذاران وجود دارد که برطرف شدن آنها، از بار مشکلات محیط کسب و کار کشور می‌کاهد. یکی از مهمترین دلایل نامساعد بودن محیط کسب و کار برای فعالان اقتصادی، نامناسب بودن محیط مقرراتی کشور است به نحوی که نتایج گزارش‌ها و شاخص‌های زیر صحتی بر این ادعا می‌باشند.

شاخص سهولت انجام کسب و کار بانک جهانی در سال ۲۰۱۷، وضعیت محیط کسب و کار کشور را نامناسب ارزیابی می‌کند. ایران در این گزارش دارای نمره ۵۷٫۲۶ از ۱۰۰ (بهترین وضعیت) می‌باشد و با دو رتبه تنزل نسبت به سال ۲۰۱۶، در جایگاه ۱۲۰ از میان ۱۹۰ کشور قرار گرفته

<sup>1</sup> Transparency of Government policymaking

<sup>2</sup> No. of Procedures to Start a Business

<sup>3</sup> Time to Start a Business <sub>days</sub>

<sup>4</sup> Prevalence of Non-Tariff Barriers

<sup>5</sup> Business Impact of Rules on FDI

است. همچنین ایران در این شاخص در میان ۲۵ کشور<sup>۱</sup> عضو سند چشم‌انداز ۱۴۰۴، رتبه پانزدهم را کسب نموده که این واقعیت با اهداف در نظر گرفته شده در سند مذکور، فاصله معناداری دارد<sup>۲</sup>. با توجه به اینکه این گزارش در واقع، میزان سهولت قوانین و مقررات ناظر بر طول چرخه عمر کسب‌وکارها را اندازه‌گیری می‌کند، لذا وضعیت رتبه ایران در این گزارش حاکی از نامناسب بودن محیط مقرراتی کشور است که این مسئله می‌تواند کاهش انگیزه فعالان اقتصادی برای فعالیت‌های مولد و رسمی و سوق یافتن آنها به سمت بخش غیررسمی اقتصاد را به دنبال داشته باشد. در جدول (۴) وضعیت ارکان شاخص سهولت انجام کسب‌وکار در ایران قابل مشاهده است.

---

<sup>۱</sup> طی هماهنگی با مجمع تشخیص مصلحت نظام، کشورهای عضو سند چشم‌انداز به شرح ذیل در نظر گرفته شده‌اند:

گرجستان، امارات، قزاقستان، ارمنستان، بحرین، آذربایجان، عمان، ترکیه، قرقیزستان، قطر، ازبکستان، عربستان، کویت، اردن، ایران، مصر، لبنان، تاجیکستان، پاکستان، عراق، سوریه، یمن، افغانستان، ترکمنستان و فلسطین.

<sup>۲</sup> آمار ترکمنستان و فلسطین موجود نمی‌باشد. لازم به ذکر است که در این شاخص، کشورهای گرجستان، امارات و قزاقستان دارای رتبه‌های اول تا سوم در میان کشورهای عضو سند چشم‌انداز هستند.

جدول (۴): مقایسه وضعیت ارکان شاخص سهولت انجام کسب‌وکار در ایران با بهترین کشور(های) جهان

عنوان	رتبه کشور در سال ۲۰۱۶	رتبه کشور در سال ۲۰۱۷	نمره کشور در سال ۲۰۱۷ (دامنه نمره ۰ تا ۱۰۰ بهترین وضعیت)	بهترین کشور در رکن مورد نظر
شاخص سهولت انجام کسب‌وکار	۱۱۸	۱۲۰	۵۷,۲۶	نیوزیلند
شروع کسب‌وکار	۸۷	۱۰۲	۸۵,۰۶	نیوزیلند
دریافت مجوزهای ساخت‌وساز	۶۹	۲۷	۷۸,۵	نیوزیلند
دسترسی به برق	۸۸	۹۴	۶۹,۱۵	کره
ثبت مالکیت	۹۱	۸۶	۶۴,۱۷	نیوزیلند
دریافت اعتبار	۹۷	۱۰۱	۴۵	نیوزیلند
حمایت از سرمایه‌گذاران خرد	۱۵۰	۱۶۵	۳۵	نیوزیلند و سنگاپور
پرداخت مالیات	۱۲۳	۱۰۰	۶۹,۷۹	قطر و امارات
تجارت برون‌مرزی	۱۶۷	۱۷۰	۴۰,۶۶	۱۶ کشور با رتبه یک*
اجرای قراردادها	۶۲	۷۰	۶۰	کره
انحلال کسب‌وکار	۱۴۰	۱۵۶	۲۵,۲۵	فنلاند

Source: Doing Business Report (<http://www.donigbusiness.org>)

\* کشورهای استرالیا، بلژیک، جمهوری چک، دانمارک، فرانسه، مجارستان، ایتالیا، لوکزامبورگ، هلند، لهستان، پرتغال، رومانی، جمهوری اسلواکی، ایتالیا، اسلونی، کرواسی.

بررسی نمرات کسب شده در شاخص "کیفیت مقررات" شاخص‌های حکمرانی جهانی نیز بیانگر ضعف در محیط مقرراتی کشور است. ایران در این زمینه نمره ۱,۲۸- را کسب نموده و در میان



کشورهای عضو سند چشم‌انداز دارای رتبه ۲۱ می‌باشد.<sup>۱</sup> در جدول (۵) وضعیت ایران در ابعاد شش‌گانه شاخص‌های حکمرانی جهانی نشان داده شده است.

### جدول (۵): وضعیت ایران در شاخص‌های حکمرانی بانک جهانی در سال ۲۰۱۶

شاخص‌های حکمرانی	دامنه نمره: از ۲,۵- تا ۲,۵ (بهترین وضعیت)
حق اظهارنظر و پاسخگویی	-۱,۵۴
ثبات سیاسی و فقدان خشونت	-۰,۹۱
اثرگذاری دولت	-۰,۲۰
کیفیت مقررات	-۱,۲۸
حاکمیت قانون	-۰,۹۵
کنترل فساد	-۰,۶۱

Source: www.govindicators.org

بررسی نمرات اختصاص یافته به متغیرهای تشکیل دهنده محیط مقرراتی در شاخص رقابت-پذیری جهانی (در جدول ۶) نیز گویای نکات قابل توجهی در خصوص وضعیت مقررات در کشور است. در واقع مشکلاتی از قبیل بار مقررات دولتی، عدم تضمین حقوق مالکیت، عدم شفافیت در سیاست‌گذاری دولت، رواج موانع تجاری غیرتعرفه‌ای و غیره، بیانگر برخی از مهمترین ابعاد ضعف در نظام مقرراتی ایران بر اساس این شاخص هستند.

<sup>۱</sup> آمار کشور فلسطین موجود نمی‌باشد. لازم به ذکر است که در این شاخص، کشورهای امارات، گرجستان و بحرین دارای رتبه‌های اول تا سوم در میان کشورهای عضو سند چشم‌انداز هستند.

جدول (۶): بررسی وضعیت محیط مقرراتی در ایران براساس گزارش رقابت‌پذیری  
۲۰۱۶-۲۰۱۷

رتبه در بین کشورهای* عضو سند چشم‌انداز ۱۴۰۴	رتبه در بین ۱۳۸ کشور	نمره از ۱ تا ۷ (بهترین وضعیت)	برخی از متغیرهای تشکیل دهنده محیط مقرراتی ایران
۱۶	۱۰۴	۳,۹	حقوق مالکیت
۱۶	۹۷	۳,۱	بار مقررات دولتی
۱۵	۹۶	۳	کارآمدی چارچوب قانونی در به چالش کشیدن مقررات
۱۷	۱۱۶	۳,۵	شفافیت در سیاست‌گذاری دولت
۱۶	۹۴	۸	مراحل لازم برای شروع کسب‌وکار (تعداد)
۱۵	۸۷	۱۵	زمان مورد نیاز برای شروع کسب‌وکار (تعداد روز)
۱۲	۸۸	۴,۲	رواج موانع غیر تعرفه‌ای
۱۹	۱۳۳	۳,۲	تاثیر قوانین ناظر بر سرمایه- گذاری مستقیم خارجی بر کسب‌وکارها

\* آمار کشورهای ازبکستان، افغانستان، سوریه، فلسطین، عراق و ترکمنستان موجود نمی‌باشد.

Source: The Global Competitiveness Report 2016-2017

شایان ذکر است که بخشی از گزارش رقابت‌پذیری جهانی، به مشکلات اصلی پیش‌روی کسب-وکارها اختصاص یافته که در آن، از طریق نظرسنجی سالانه از مدیران ارشد بنگاه‌ها، مشکلات مذکور، احصاء می‌شوند. نگاهی به جدول (۷) نشان می‌دهد که از میان ۱۶ مانع کسب‌وکار، دو مشکل بوروکراسی ناکارآمد دولتی و بی‌ثباتی سیاست‌ها که ابعادی از نظام مقرراتی کشور را منعکس می‌کنند، به عنوان یکی از ۵ مشکل اصلی محیط کسب‌وکار در ایران توسط فعالان اقتصادی، ارزیابی شده‌اند.

همانطور که ذکر شد یکی از آسیب‌های جدی نظام مقرراتی ناکارآمد، افزایش فساد در کشور است. ناکارآمدی نظام مقرراتی کشور که پیش‌تر علائم آن تشریح شد، می‌تواند یکی از دلایل شناسایی فساد به عنوان پنجمین عامل مشکل‌زا در محیط کسب‌وکار براساس گزارش رقابت-پذیری جهانی ۲۰۱۷-۲۰۱۶ باشد (جدول ۷).

**جدول (۷): موانع مقرراتی در ایران به ترتیب مشکل‌آفرینی برای انجام کسب‌وکار براساس نظر مدیران ارشد بنگاه‌های اقتصادی فعال در ایران براساس گزارش رقابت‌پذیری ۲۰۱۷-۲۰۱۶**

مشکل	ردیف	مشکل	ردیف
مقررات مربوط به نرخ ارز	۷	دسترسی به منابع تامین مالی	۱
مقررات محدود کننده بازار کار	۸	بوروکراسی ناکارآمد دولتی	۳
نرخ‌های مالیات	۹	بی‌ثباتی سیاست‌ها	۴
مقررات مالیاتی	۱۳	فساد	۵

Source: The Global Competitiveness Report 2016-2017

بررسی گزارش‌های پایش محیط کسب‌وکار مرکز پژوهش‌های مجلس نشان می‌دهد که مولفه بی‌ثباتی قوانین و مقررات مربوط به تولید و سرمایه‌گذاری، طی چندین فصل متوالی، جزء ۱۰ مشکل اصلی محیط کسب‌وکار از نظر فعالان اقتصادی ارزیابی گردیده است. نمره تعلق گرفته به این مولفه در گزارش "پایش محیط کسب‌وکار ایران در پاییز ۱۳۹۵" از نظر فعالان اقتصادی معادل ۰,۰۶ از ۱۰ (بدترین وضعیت) است که این نمره نیز بر ضعف محیط مقرراتی کشور، صحنه می‌گذارد.

### نتیجه‌گیری:

کسب رتبه اول اقتصادی، علمی و فناوری در میان کشورهای عضو سند چشم‌انداز، نیازمند انجام اقداماتی است که اصلاحات مقرراتی، بخشی از آن را تشکیل می‌دهد. این در حالیست که نتایج گزارش‌های داخلی و بین‌المللی بیانگر این مسئله مهم است که محیط مقرراتی ایران، متناسب

با نیازهای فزاینده دنیای امروزی مبنی بر تسهیل فعالیت‌های اقتصادی، تشویق رقابت، سرمایه‌گذاری و تجارت اصلاح نشده و هم اکنون ناکارآمدی نظام مقرراتی، یکی از موانع مهم پیش‌روی فعالان اقتصادی کشور به حساب می‌آید.

همانطور که ذکر شد یکی از مهمترین اقدامات در راستای بهبود وضعیت محیط مقرراتی، اتخاذ اصلاحات مقرراتی است. بررسی چگونگی اجرای این سیاست در کشور حاکی از این است که موضوع اصلاحات مقرراتی در ایران تاکنون عمدتاً از دو منظر مورد توجه قرار گرفته است: ۱. شناسایی و پیشنهاد اصلاح یا حذف قوانین مُخل تولید و سرمایه‌گذاری در قالب فعالیت کمیته ماده‌های ۷۵ و ۷۶ قانون برنامه پنجم و ۲. مقررات‌زدایی در حوزه مجوزهای کسب‌وکار در قالب فعالیت "هیأت مقررات‌زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب‌وکار" وزارت امور اقتصادی و دارایی<sup>۱</sup>. با این وجود، نامساعد بودن محیط مقرراتی در ایران به شرح آنچه در بخش قبل، تشریح شد، نشان دهنده این واقعیت است که اقدامات فعلی، رویکرد منسجم و یکپارچه‌ای ندارند. درواقع شرایط موجود بیانگر آن است که با وجود نقش مهم استراتژی ملی اقتصادی در پیاده‌سازی موفق سیاست اصلاحات مقرراتی، در حال حاضر هیچ استراتژی مشخص اقتصادی در کشور وجود ندارد. بنابراین یکی از اقدامات اساسی در راستای بهبود محیط مقرراتی ایران، تدوین یک استراتژی ملی اقتصادی است تا اصلاحات مقرراتی بر اساس آن به مرحله اجرا درآیند. در مرحله بعد، ضروری است دستور کار اصلاحات مقرراتی در کشور از اصلاح مجوزها به اصلاح کلیه بخشنامه‌ها، آئین‌نامه‌ها، مقررات و قوانین مهم و اثرگذار بر کسب‌وکار، گسترش یابد که این امر، همکاری قوه مجریه و مقننه در تمرکز بر بهبود کیفیت قوانین موجود و وضع قوانین کیفی جدید را می‌طلبد. در این زمینه بهره‌گیری از کمک‌های فنی سازمان‌های بین‌المللی نظیر بانک جهانی و سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه، در یادگیری شیوه‌های استفاده از ابزارهای تدوین مقررات خوب و نیز بررسی دقیق تجارب کشورهای موفق در زمینه اصلاحات مقرراتی، می‌تواند راهگشا باشد.<sup>۲</sup>

<sup>۱</sup> در حال حاضر، اکثریت اعضاء هیأت مقررات‌زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب‌وکار در ایران از نمایندگان دستگاه‌های اجرایی و قوای سه‌گانه تشکیل شده‌اند. توجه به تجربه کره جنوبی در این زمینه، می‌تواند حاوی نکات آموزنده‌ای برای ایران باشد.

<sup>۲</sup> برای مطالعه در خصوص جزئیات بیشتر روند شکل‌گیری اصلاحات مقرراتی در دنیا، ابزارهای مورد استفاده برای این نوع اصلاحات و نیز تجربیات کشورهای موفق در این زمینه، لطفاً به گزارش مرکز تحقیقات و بررسی‌های اقتصادی تحت عنوان "اصلاحات مقرراتی: تجربیات کشورها و توصیه‌ها برای ایران" مراجعه نمایید. این گزارش از طریق پورتال اتاق ایران، در دسترس عموم قرار دارد.

## منابع فارسی:

۱. اله داد، مرتضی و امیرخانلو، منیره، (۱۳۹۳)، "اصلاحات مقرراتی: تجربیات کشورها و توصیه‌ها برای ایران"، اولین کنفرانس اقتصاد ایران.
۲. تاری، فتح‌اله، (۱۳۸۵)، "استفاده از مقررات زدایی در رفع موانع تولید"، نشریه مجلس و پژوهش، سال سیزدهم، شماره ۵۲.
۳. حسین‌زاده بحرینی، محمدحسین، فلاحی، محمدعلی و عرفانی جهانشاهی، فاطمه، (۱۳۹۱)، "تاثیر مقررات کسب‌وکار بر رشد اقتصادی (در منتخبی از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه)"، مجله اقتصاد و توسعه منطقه‌ای، سال نوزدهم، شماره سوم.
۴. دامن کشیده، مرجان و خدابخش‌زاده، سعید، (۱۳۹۱)، "بررسی تاثیر مقررات کسب‌وکار و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر رشد اقتصادی در کشورهای G77"، فصلنامه اقتصاد مالی، دوره ششم، شماره ۲۱.
۵. دفتر پایش و بهبود محیط کسب‌وکار و دبیرخانه شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی وزارت امور اقتصادی و دارایی، (۱۳۹۴)، "صدور مجوز کسب‌وکار: کلید اصلاحات فضای سرمایه‌گذاری".
۶. دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ایران، (۱۳۹۶)، "گزارش پایش محیط کسب‌وکار ایران در پاییز ۱۳۹۵".
۷. دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ایران، (۱۳۹۶)، "گزارش نظارتی درباره اجرای قوانین مربوط به محیط کسب‌وکار: ۱. تسهیل صدور مجوزهای کسب‌وکار".
۸. دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ایران، (۱۳۹۵)، "وضعیت ایران در گزارش انجام کسب‌وکار بانک جهانی، ۲۰۱۷".
۹. دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ایران، (۱۳۹۴)، "مفهوم مقررات دست‌وپا گیر و تبیین آثار آن بر محیط کسب‌وکار با تاکید بر قوانین و مقررات مالیاتی".
۱۰. دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ایران، (۱۳۹۴)، "تجربه نظام مقررات‌گذاری توسعه‌گرا در کره جنوبی؛ درس‌هایی برای ایران".



۱۱. دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ایران، (۱۳۹۳)، "درباره سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی: ثبات قوانین".
۱۲. دفتر مطالعات محیط کسب‌وکار مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ایران، (۱۳۹۰)، "تأثیر کمیّت و کیفیت مقررات بر محیط کسب‌وکار".
۱۳. دفتر مطالعه برنامه و بودجه مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ایران، (۱۳۸۵)، "نظری اجمالی بر ارزیابی قوانین و مقررات: ضرورت‌ها و پیشنهادها".
۱۴. شاه‌آبادی، ابوالفضل و پوران، رقیه، (۱۳۹۳)، "نقش کارایی سیستم قضایی در سهولت کسب-وکار"، دوفصلنامه دانشنامه حقوق اقتصادی، سال بیست‌ویکم، شماره ۵.
۱۵. عرفانی جهان‌شاهی، فاطمه، (۱۳۸۸)، "تأثیر مقررات کسب‌وکار بر رشد اقتصادی در کشورهای منتخب"، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه فردوسی مشهد.
۱۶. گروه مطالعات محیط کسب‌وکار مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ایران، (۱۳۹۱)، "مقررات‌گذاری بهتر برای رشد".
۱۷. گروه مطالعات محیط کسب‌وکار مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ایران، (۱۳۹۱)، "وزارت صنعت کانادا: اقدامات ابتکاری برای سنجش و کاهش بار مقررات"، ترجمه جعفر خیرخواهان و جواد براتی.
۱۸. مرکز تحقیقات و بررسی‌های اقتصادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، (۱۳۹۵)، "بروشور شماره ۸: فساد".
۱۹. مرکز تحقیقات و بررسی‌های اقتصادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، (۱۳۹۵)، "بروشور شماره ۳: محیط کسب‌وکار".
۲۰. مرکز مال‌میری، احمد، (۱۳۹۵)، "مفهوم مقررات دست‌وپا گیر و تبیین آثار آن بر محیط کسب‌وکار"، فصلنامه مجلس و راهبرد، سال بیست و سوم، شماره ۸۷.
۲۱. مرکز مال‌میری، احمد و وکیلان، حسن، (۱۳۹۵)، "مقدمه‌ای بر فلسفه قانونگذاری: در تکاپوی ارتقای کیفیت قانون"، فصلنامه پژوهش حقوق عمومی، سال هجدهم، شماره ۵۱.



## منابع لاتین:

1. Department for Business, Innovation & Skills and Cabinet Office. (2016). "The Business Impact Target: Cutting the Cost of Regulation."
2. Doing Business Report (<http://www.donigbusiness.org>)
3. Jacobzone, S. C. Choi and C. Miguet. (2007). "Indicators of Regulatory Management Systems". Paris: OECD.
4. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2003). "From Red Tape to Smart Tape: Administrative Simplification in OECD Countries".
- 5 The Global Competitiveness Report 2016-2017
6. [www.govindicators.org](http://www.govindicators.org)



## فرم ارزیابی بروشور

۱- مفاهیم ارائه شده در بروشور اقتصاد به زبان ساده را تا چه میزان مفید ارزیابی می‌کنید؟

□ عالی □ خوب □ متوسط □ ضعیف

۲- آیا با تهیه نسخه‌های بعدی بروشور موافقید؟

□ بلی □ خیر

۳- پیشنهادات شما برای بهبود نسخه‌های بعدی بروشور چیست؟

.....  
.....  
.....

۴- از نظر شما در نسخه‌های بعدی بروشور، بایستی به معرفی چه متغیرها یا مفاهیم اقتصادی پرداخته شود؟

.....  
.....  
.....

۵- برگزاری چه دوره‌های آموزشی را برای به‌روزرسانی دانش هیئت نمایندگان محترم پیشنهاد می‌نمایید؟

.....  
.....  
.....

لطفاً این فرم را پس از تکمیل جدا نموده و به دفتر مرکز تحقیقات و بررسی‌های اقتصادی اتاق ایران تحویل فرمایید.



